

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»

Ступінь освіти	Доктор філософії
Спеціальність	281 Публічне управління та адміністрування
Освітня програма	Публічне управління та адміністрування
Тривалість викладання	7 чверть
Кількість кредитів	4 кредити ЄКТС (120 годин)
Заняття:	
лекції:	3 години на тиждень
практичні заняття:	2 години на тиждень
Мова викладання	Українська

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»: [Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»:](https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id)
<https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id>

Кафедра, що викладає: Державного управління і місцевого самоврядування (ДУМС)

Викладач:

Гончарук Наталія Трохимівна

професор, д. держ. упр., заслужений діяч науки і техніки України

Персональна сторінка

<https://palsg.nmu.org.ua/ua/kafedra/teachers/Goncharuk/Goncharuk.php>

E-mail:

Honcharuk.N.T@nmu.one

1. Анотація до курсу

Реформування місцевого самоврядування й децентралізація влади в Україні є важливою складовою адміністративної реформи і охоплює такі сфери як адміністративно-територіальний устрій, територіальна основа організації влади, зміна повноважень органів державної влади й органів місцевого самоврядування, бюджетна й податкова системи, земельні відносини, гуманітарну й соціальну сфери тощо.

Основні проблеми та напрями реформування місцевого самоврядування було визначено в Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. N 333-р., низці інших актів законодавства. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної влади в Україні сьогодні має імплементацію не лише в кількості територіальних громад, бюджетній децентралізації, а і в реформах, які стосуються освіти, соціального захисту, медичної реформи, пенсійного забезпечення та ін. Кінцевим результатом реформування місцевого самоврядування й децентралізації влади буде покращення рівня добробуту українських громадян, надання їм якісних і доступних публічних послуг.

Під час вивчення дисципліни «Реформування місцевого самоврядування» Ви ознайомитесь із теоретико-правовими засадами, метою, завданнями та принципами реформування місцевого самоврядування в Україні, сучасною системою місцевого самоврядування та її основними елементами, формами безпосередньої участі членів територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування, завданнями та методами роботи представницьких та виконавчих органів місцевого самоврядування, підходами до забезпечення якості, результативності та ефективності управлінської діяльності у сфері місцевого самоврядування, вітчизняним та зарубіжним досвідом реформування місцевого самоврядування, сформуєте сучасне стратегічне управлінське мислення та оволодієте системою спеціальних знань, умінь і навичок у сфері місцевого самоврядування та публічного управління. У Вас буде можливість розвинути навички по розробленню науково обґрунтованих пропозицій, рекомендацій та програмних документів щодо забезпечення результативності та ефективності функціонування системи місцевого самоврядування, вирішення основних проблем та визначення основних напрямів реформування місцевого самоврядування й децентралізації влади в Україні з метою створення ефективної системи влади, безпечного й комфортного середовища для життя людей в Україні.

2. Мета та завдання курсу

Мета дисципліни – формування у здобувачів вищої освіти сучасного проактивного стратегічного управлінського мислення та системи спеціальних знань у сфері місцевого самоврядування, визначення проблем та шляхів його реформування, здатності розв'язувати комплексні проблеми в сфері місцевого самоврядування суспільними процесами та відносинами, у тому числі дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики.

Завдання курсу:

– знати і розуміти: теоретичні, організаційні та нормативно-правові основи реформування місцевого самоврядування; сутність поняття, завдання, принципи, механізми, тенденції змін української системи місцевого самоврядування в контексті міжнародних стандартів місцевого самоврядування та очікуваних результатів реформування місцевого самоврядування й децентралізації влади в Україні, основні проблеми та напрями реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади; основні напрями здійснення децентралізації влади в Україні; форми безпосередньої участі членів територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування; завдання та методи роботи представницьких та виконавчих органів місцевого самоврядування; підходи до забезпечення якості, результативності та ефективності управлінської діяльності в сфері місцевого самоврядування;

– вміти: реалізовувати сучасні стратегії й концепції, підходи та моделі побудови якісно нового місцевого самоврядування, орієнтованого на європейські стандарти; розв'язувати в сфері місцевого самоврядування складні задачі і проблеми, що потребує оновлення та інтеграції знань; визначати ефективність діючих форм і методів публічного управління за результатами аналізу вітчизняного і зарубіжного досвіду розвитку місцевого самоврядування; удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні на основі виконання завдання щодо розкриття можливостей власного професійного розвитку або розвитку громадянських якостей в процесі реформування місцевого самоврядування в Україні; оцінювати ефективність реформування місцевого самоврядування та здійснення реформи децентралізації; якість надання публічних послуг громадянам; професіоналізм, відповідальність у діяльності посадових осіб місцевого самоврядування з позиції відповідності комплексу сучасних вимог; здійснювати організацію та контроль виконання поставлених перед органами місцевого самоврядування завдань.

3. Результати навчання

Дисциплінарні результати навчання:

– демонструвати знання: теоретичних, організаційних та нормативно-правових основ реформування місцевого самоврядування; сутності поняття, завдань, принципів, механізмів, тенденцій змін української системи місцевого самоврядування в контексті міжнародних стандартів місцевого самоврядування та очікуваних результатів реформування місцевого

самоврядування й децентралізації влади в Україні;

– демонструвати розуміння основних проблем та напрямів реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади; основних напрямів здійснення децентралізації влади в Україні; форм безпосередньої участі членів територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування; завдань та методів роботи представницьких та виконавчих органів місцевого самоврядування; підходів до забезпечення якості, результативності та ефективності управлінської діяльності в сфері місцевого самоврядування;

– демонструвати здатність реалізовувати сучасні стратегії й концепції, підходи та моделі побудови якісно нового місцевого самоврядування, орієнтованого на європейські стандарти; розв'язувати в сфері місцевого самоврядування складні задачі і проблеми, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог; визначати ефективність діючих форм і методів публічного управління за результатами аналізу вітчизняного і зарубіжного досвіду розвитку місцевого самоврядування; удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні на основі виконання завдання щодо розкриття можливостей власного професійного розвитку або розвитку громадянських якостей в процесі реформування місцевого самоврядування в Україні;

– вдосконалювати практичні навички оцінювати ефективність реформування місцевого самоврядування та здійснення реформи децентралізації; якість надання публічних послуг громадянам; професіоналізм, відповідальність у діяльності посадових осіб місцевого самоврядування з позиції відповідності комплексу сучасних вимог, використовуючи анкетування, проведення щорічного оцінювання за результатами діяльності тощо; здійснювати організацію та контроль виконання поставлених перед органами місцевого самоврядування завдань.

4. Структура курсу

Тижні	Тематика занять	Вид занять	Ресурси	Оцінка
1	Вступ до курсу Мета, завдання, результати Політика курсу Навчальні матеріали Система та критерії оцінювання	Лекція	Силабус Презентація курсу Методичні рекомендації Рекомендовані джерела ККР для проведення заліку	–
	Тема 1. Теоретичні та концептуальні засади реформування місцевого самоврядування		Презентація за темою Рекомендовані джерела	-
	Практичне заняття за темою 1. Проблеми та перспективи реформування місцевого самоврядування в Україні	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-10
2	Тема 2. Правові засади реформування місцевого самоврядування	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	-
	Практичне заняття за темою 2. Розвиток законодавства про місцеве самоврядування в умовах його реформування	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-20
3	Тема 3. Характеристика сучасної системи місцевого самоврядування	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	–
	Практичне заняття за темою 3. Формування нової системи місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-10

Тижні	Тематика занять	Вид занять	Ресурси	Оцінка
4	Тема 4. Децентралізація та деконцентрація владних повноважень	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	-
	Практичне заняття за темою 4. Екологія місцевого самоврядування в умовах децентралізації	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-10
5	Тема 5. Реформування служби в органах місцевого самоврядування	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	-
	Практичне заняття за темою 5. Проходження служби в органах місцевого самоврядування в умовах її реформування	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-10
6	Тема 6. Зарубіжний досвід організації та функціонування публічної служби	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	-
	Практичне заняття за темою 6. Адаптація зарубіжного досвіду реформування місцевого самоврядування до умов діяльності вітчизняних органів публічної влади. Презентація результатів виконання індивідуального завдання «Розроблення проєкту одного з елементів наукової новизни власного дисертаційного дослідження у частині адаптації зарубіжного досвіду реформування місцевого самоврядування до умов діяльності вітчизняних органів публічної влади: методологічні підходи, моделі, принципи, механізми, методи та методики (інструментарій)»	Практичне заняття	Презентації здобувачів	0-40
7	Підведення підсумків вивчення дисципліни	Лекція	Силабус ККР для проведення заліку	-
	Підведення підсумків вивчення дисципліни	Практичне заняття	Анкети у MS Forms	-

Індивідуальне завдання: «Розроблення проєкту одного з елементів наукової новизни власного дисертаційного дослідження у частині адаптації зарубіжного досвіду реформування місцевого самоврядування до умов діяльності вітчизняних органів публічної влади: методологічні підходи, моделі, принципи, механізми, методи та методики (інструментарій)».

1. Визначити відповідне наукове завдання дисертації.

2. Ознайомитись із прикладами адаптації зарубіжного досвіду реформування місцевого самоврядування до умов діяльності вітчизняних органів публічної влади у здійснених раніше дисертаційних дослідженнях та наукових публікаціях.

3. Визначити релевантні нормативно-правові документи зарубіжних країн з питань реформування місцевого самоврядування.

4. Запропонувати авторській підхід до механізму адаптації обраних зарубіжних практик реформування місцевого самоврядування до умов діяльності вітчизняних органів публічної влади предметної галузі власного дослідження.

5. Розробити авторське формулювання одного з елементів наукової новизни власного дисертаційного дослідження у частині адаптації зарубіжного досвіду реформування місцевого самоврядування до умов діяльності вітчизняних органів публічної влади: методологічні підходи, моделі, принципи, механізми, методи та методики (інструментарій).

Під час презентації і захисту результатів виконання індивідуальних завдань у межах практичних занять передбачено процедуру peer-assessment (оцінювання з боку інших здобувачів освіти).

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

На лекційних заняттях обов'язково мати з собою гаджети зі стільниковим інтернетом.

Активованій аккаунт університетської пошти (student.i.p@nmu.one) на Microsoft Office365.

Перевірений доступ з ПК чи мобільного гаджета до за стосунків Microsoft Office: Teams, Moodle.

Інсталюваний на ПК та мобільних гаджетах пакет програм Microsoft Office (Word, Excel, Power Point).

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

Загальні критерії досягнення результатів навчання відповідають описам 8-го кваліфікаційного рівня НРК.

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати **підсумкову оцінку** з навчальної дисципліни **на підставі поточного оцінювання знань** за умови, якщо набрана кількість балів з поточного тестування та виконання і захисту практичних робіт складатиме не менше 60 балів. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Теоретична частина оцінюється за результатами *участі у дискусіях* під час інтерактивних лекцій, виконанню та *презентації результатів індивідуального завдання*, зміст якого описано у розділі 4 (участь у дискусіях та презентація результатів окремих завдань оцінюється в межах 100 балів відповідно до Загальних критеріїв досягнення результатів навчання для 8-го кваліфікаційного рівня за НРК (доктор філософії)» (див. «Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» <https://cutt.ly/1ORACPD>) із подальшим перерахунком відповідно до розподілу балів за окремими темами та завданнями, див. у табл. розділу 4). Загалом за участь у дискусіях і захист результатів виконання індивідуального завдання отримується **максимум 60 балів**.

Практичні роботи (індивідуальні і командні завдання, розподіл балів див. у табл. розділу 4) виконуються під час практичних занять (презентація результатів окремих завдань оцінюється в межах 100 балів відповідно до Загальних критеріїв досягнення результатів навчання для 8-го кваліфікаційного рівня за НРК (доктор філософії)» (див. «Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» <https://cutt.ly/1ORACPD>) із подальшим перерахунком відповідно до розподілу балів за окремими темами та завданнями, див. у табл. розділу 4). При несвоєчасному здаванні практичної роботи оцінка знижується вдвічі. У сумі за практичну частину курсу при поточному оцінюванні отримується **максимум 40 балів**.

Отримані бали за теоретичну частину та практичні роботи додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Розподіл максимальної кількості балів за складовими поточного контролю:

Теоретична частина	Практична частина	Разом
60	40	100

6.3. Критерії оцінювання підсумкової роботи. У випадку якщо здобувач вищої освіти за поточною успішністю отримав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку проводиться **підсумкове оцінювання (залік)** під час сесії. Якщо здобувач не здав у письмовій формі виконаних індивідуальних завдань (дві практичні роботи), він отримує незадовільну підсумкову оцінку з дисципліни.

Залік проводиться у вигляді комплексної контрольної роботи, яка включає запитання з теоретичної та практичної частини курсу. Білет складається з **60 тестових завдань** із чотирма варіантами відповідей, одна правильна відповідь оцінюється в 1 бал (**разом 60 балів**) та **10 тестових завдань** з практичної частини, кожне з запитань оцінюється максимум у 4 бали (**разом 40 балів**), причому:

- 4 бали – відповідність еталону;
- 3 бали – відповідність еталону з незначними помилками;
- 2 бали – часткова відповідність еталону, питання повністю не розкриті;
- 1 бал – невідповідність еталону, але відповідність темі запитання;
- 0 балів – відповідь не наведена або не відноситься до теми запитання.

Отримані бали за відкриті та закриті тести додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за підсумковою роботою здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності. Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів) що можуть використовуватися в освітньому процесі. Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням «Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка»: http://www.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/System_of_prevention_and_detection_of_plagiarism.pdf.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика.

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту.

Обов'язком здобувача вищої освіти є перевірка один раз на тиждень (щонеділі) поштової скриньки на Office365 та відвідування групи дисципліни у Microsoft Teams.

Рекомендуємо створити профілі та підписатися на сторінку кафедри державного управління і місцевого самоврядування у Facebook: <https://www.facebook.com/kafedra.publicmanagement/>.

Протягом тижнів самостійної роботи обов'язком здобувача вищої освіти є робота у рамках дисципліни дистанційно у застосунку Microsoft Teams та на корпоративній платформі Moodle (www.do.nmu.org.ua).

Усі письмові запитання до викладача стосовно дисципліни мають надсилатися на університетську електронну пошту або до групи у Microsoft Teams.

7.3. Політика щодо перескладання.

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4. Відвідування занять.

Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим.

Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, відрядження, які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності.

Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту.

Якщо здобувач вищої освіти захворів, ми рекомендуємо залишатися вдома і навчатися за допомогою дистанційної платформи.

Здобувачу вищої освіти, чий стан здоров'я є незадовільним і може вплинути на здоров'я інших здобувачів вищої освіти, буде пропонуватися залишити заняття (така відсутність вважатиметься пропуском з причини хвороби).

Оцінки неможливо отримати під час консультацій або інших додаткових годин спілкування з викладачем. За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватися дистанційно - в онлайн-формі, за погодженням з викладачем.

7.5. Політика щодо оскарження оцінювання. Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.6. Зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті. Здобувачі вищої освіти має право на зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті, за окремими темами або видами навчальної активності із попереднім погодженням з викладачем дисципліни та гарантом освітньої програми. Визнання результатів здійснюється за наявності відповідних сертифікатів.

7.7. Участь в анкетуванні. Наприкінці вивчення курсу та перед початком сесії здобувачам вищої освіти буде запропоновано анонімно заповнити електронні анкети (Microsoft Forms Office 365), які буде розіслано на ваші університетські поштові скриньки. Заповнення анкет є важливою складовою вашої навчальної активності, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати ваші пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни.

8. Рекомендовані джерела інформації

Базові

1. Віліжінський, В. М. Реформування системи місцевого самоврядування в Україні з урахуванням національних традицій врядування [Текст] : монографія / В. М. Віліжінський, М. П. Попов. - О. : ОРІДУ НАДУ, 2016. - 182 с.

2. Громадівська модель самоврядування в Україні : колективна монографія / Кол. авт. ; за заг. ред. проф. Ю.М. Бардачова, І.П. Лопушинського, Р.М. Плюща.- Херсон: Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2019. – 708 с.

3. Децентралізація влади в Україні: оцінювання результатів формування та розвитку самодостатніх громад : монографія / за заг. та наук. ред. С.М. Серьогіна, І.А. Чикаренко. – Дніпро : ДРІДУ, 2019.

4. Інституційний розвиток місцевого самоврядування в Україні в умовах державно-управлінських реформ / авт. кол. : І. В. Козюра, А. О. Краснейчук, О. В. Слободжан та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Сурміна, І. В. Козюри. – К. : НАДУ, 2013. – 52 с.

5. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: Колективна монографія / Кол. авт.; за заг. ред. Р. М. Плюща. – К. : РІДНА МОВА, 2016. – 744 с.

6. Місцеве самоврядування : підручник / за заг. ред. В. М. Вакуленка, Ю. Ф. Дехтяренка, В.С. Куйбіди. – Київ : НАДУ, 2019. – 672 с.

7. Місцеве самоврядування в Україні : конспект лекцій / уклад. Н. Т. Гончарук. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2012. – 28 с.

8. Проблеми реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні: монографія / авт.кол. Т.Е. Василевська, І.Г. Сурай. О.І.Васильєва та ін.; за заг. ред. . Т.Е. Василевської. – Київ : НАДУ, 2018. – 256 с.

9. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення : наук. доп. / авт. кол. ; за заг. ред. В.С. Куйбіди. – Київ : НАДУ, 2018. – 180 с.

10. Методичні рекомендації щодо вивчення дисципліни «Реформування місцевого самоврядування» / уклад. : Н.Т. Гончарук. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2021. – 24 с.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. : із змінами. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України від 21 трав. 1997 р. № 280 : із змінами. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
3. Про службу в органах місцевого самоврядування : закон України від 7 черв. 2001 р. № 2493-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>.
4. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
5. Про місцеві державні адміністрації : закон України від 9 квітня 1999 р. № 586 : із змінами. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14/print>
6. Про столицю України - місто-герой Київ : закон України від 15 січня 1999 р. № 401-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14>.
7. Про органи самоорганізації населення : закон України від 11 липня 2001 р. № 2625. : із змінами. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>
8. Про асоціації органів місцевого самоврядування : закон України від 16 квітня 2009 р. № 1275-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-17>.
9. Про статус депутатів місцевих рад : закон України від 11 липня 2002 р. № 93 : із змінами. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15>
10. Про співробітництво територіальних громад : закон України від 17 червня 2014 № 1508-VII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
11. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лютого 2015 р. №157-VIII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
12. Про засади державної регіональної політики : закон України від 5 лют. 2015 р. № 156-VIII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
13. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : закон України від 1 лип. 2010 р. № 2411-VI : зі змінами. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів : закон України від 14 березня 2017 р. № 1923-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1923-19>.
15. Про внесення змін до деяких законів України щодо добровільного приєднання територіальних громад : закон України від 9 лютого 2017 р. № 1851-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1851-19>.
16. Про добровільне об'єднання територіальних громад щодо добровільного приєднання територіальних громад сіл, селищ до територіальних громад міст республіканського Автономної Республіки Крим, обласного значення : закон України від 3 квітня 2018 р. № 2379-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2379-19>.
17. Про транскордонне співробітництво : закон України від 24 черв. 2004 р. № 1861-IV : зі змінами. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.
18. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>.
19. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад : постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-p>.
20. Про затвердження Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні : постанова Верховної Ради 17 грудня 1993 р. № 3748. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3748-12>
21. Рекомендації Ради Європи щодо розробки Національної Стратегії (Дорожньої Карти) реформування місцевого самоврядування в Україні на 2010-2013 роки. URL : <http://municipal.gov.ua/articles/show/article/55>
22. Утрехтська декларація про добре місцеве та регіональне врядування в неспокійний час: проблеми змін : Рада Європи; Декларація, Міжнародний документ від 17 листопада 2009 р. Документ 994_a16. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_a16.
23. Європейська хартія місцевого самоврядування. Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 15 жовтня 1985 року Документ 994_036. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036.

24. Київська декларація Прийнята міністрами Ради Європи, відповідальними за місцеве і регіональне управління на 17-й сесії конференції Ради Європи, м. Київ, 3 - 4 листопада 2011.
25. Всесвітня Декларація місцевого самоврядування // Місцеве та регіональне самоврядування в Україні. – Вип. 1 – 2 (6 – 7). – К., 1994. – С. 65 – 69.
26. Хартия українських міст. URL : <http://govuadocs.com.ua/navigate/index-23640265.html>.

Додаткові

1. Адміністративна реформа в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи: монографія / за заг. ред. Н. Р. Нижник, Н. Т. Гончарук. – Д. : Моноліт, 2009. – 384 с..
2. Адміністративна реформа: досвід Польщі для України. – К.: Фонд «Центр «Суспільство», 2000. – 51 с.
3. Бабінова, О. Сучасний європейський досвід місцевого та регіонального управління [Текст] / О. Бабінова // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. \ редкол. : С. М. Серьогін (голов. ред.) [та ін.]. - Д. : ДРІДУ НАДУ, 2012. - Вип. 3 (14). - С. 248 – 257.
4. Гончарук Н.Т. Сучасний стан, проблеми та перспективи децентралізації влади в Україні / С.М. Серьогін, Н.Т. Гончарук // Децентралізація влади в Україні: оцінювання результатів формування та розвитку самодостатніх громад : монографія / за заг. та наук. ред. С.М. Серьогіна, І.А. Чикаренко. – Дніпро : ДРІДУ, 2019. – 2019. -292 с. (авт. с. 8-24).
5. Гончарук Н.Т. Формування та розвиток інтегральної компетентності депутатів місцевих рад в Україні: правові аспекти / Н.Т. Гончарук, Л.В. Прудіус // Аспекти публічного управління. – Д.: Грані, 2019. -Том 7, № 9-10 . – С. 40-52.
6. Копил, Б. К. Досвід реформування місцевого самоврядування в країнах Європейського Союзу [Текст] / Б. К. Копил // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. - Х. : Вид-во ХарПІ Наду "Магістр", 2010. - Вип. 4 (31). - С. 154-160.
7. Котковський, В. Р. Розвиток місцевого самоврядування і децентралізація влади як умови зміцнення демократії в Україні [Текст] / В. Р. Котковський // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. / редкол. : О. Ю. Амосов (голов. ред.) [та ін.]. - Харків : Вид-во ХарПІДУ НАДУ "Магістр", 2016. - Вип. 4 (55). - С. 180 - 186.
8. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації : наук. доп. / [редкол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, В. В. Толкованов та ін.] ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. – К. : НАДУ, 2014. – 128 с.
9. Місцеве самоврядування в Україні : євроінтеграційний шлях : Колективна монографія / Кол. авт.; за заг. ред. Р. М. Плюща. – К. : РІД НА МОВА, 2016. – 808 с.
10. Муркович, Л. І. Розвиток форм безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення [Текст] : монографія / Л. І. Муркович, Н. Т. Гончарук. - Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2016. - 188 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Президента України // <http://www.prezident.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України // <http://www.kmu.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Верховної Ради України // <http://www.rada.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Нацдержслужби України // <http://www.nads.gov.ua>.
5. Асоціація міст України. URL : <https://www.auc.org.ua/>.
6. Асоціація малих міст України. URL : <https://amm.com.ua/>.
7. Асоціація об'єднаних територіальних громад. – Режим доступу : <https://hromady.org/>.
8. Асоціація сприяння самоорганізації населення. URL : <http://samoorg.com.ua/>
9. Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад. URL : <http://vassr.org/>
10. Децентралізація влади. URL : <http://decentralization.gov.ua/>.
11. Дніпропетровський регіональний офіс реформ. URL : <http://old.adm.dp.gov.ua/OBLADM/obldp.nsf/document.xsp?id=A2754D10B8F919CEC2257E460043BF12#>
12. Інститут демократії ім. Пилипа Орлика. URL : <http://idpo.org.ua/>.
13. Комунікаційна платформа спільноти практиків. URL : <http://dsl.vassr.org/>.

14. Міністерство розвитку громад та територій України. URL : <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/>.
15. Постійне представництво України при Раді Європи. Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи. URL : <https://coe.mfa.gov.ua/ua>.
16. Проект міжнародної технічної допомоги «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO. – Режим доступу : <http://despro.org.ua/>.
17. Сайт Інституту громадянського суспільства. URL : <https://www.csi.org.ua/>.
18. Сайт української асоціації районних та обласних рад. URL : <http://alau.com.ua>.
19. Українська асоціація районних та обласних рад. URL : <http://uaror.org.ua/>.
20. Publicservice Europe. – Accesses mode : <http://www.publicserviceeurope.com/>. European CAF Resource Centre – EIPA. – Accesses mode : <https://www.eipa.eu/portfolio/european-caf-resource-centre/>.